

ÖZBEK EDEBİYATININ BİR FEDAİSİ:

USMAN AZİM

DEVİR – ŞAHSİYET - ESER

Özel Söyleşi ile

Yazar

Fatih Sultan Yılmaz

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-633-8	Kapak Tasarımı Eser Tokaş
Kitap Adı Özbek Edebiyatının Bir Fedaisi: Usman Azim (Devir-Şahsiyet-Eser)	Sayfa Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Yazar Fatih YILMAZ (Fatih Sultan Yılmaz) ORCID iD: 0000-0002-9703-6653	Yayıncı Sertifika No 47518
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
	Bisac Code LIT000000
	DOI 10.37609/akya.3806

Kütüphane Kimlik Kartı
Yılmaz, Fatih Sultan.
Özbek Edebiyatının Bir Fedaisi: Usman Azim (Devir-Şahsiyet-Eser) / Fatih Sultan Yılmaz.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
151 s. : fotoğ. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253756338

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

YAZAR HAKKINDA

1995 yılının 28 Haziran günü Trabzon'un Ortahisar ilçesinde dünyaya geldi. Asıl adı Fatih Yılmaz'dır. Eserlerinde Fatih Sultan Yılmaz ismini kullanmaktadır. Şiir yazmaya ilkokul yıllarında başladı ve on dört yaşına kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen birçok şiir ve kompozisyon yarışmasında ulusal düzeyde ödüller kazandı. İlk yayınlanan şiiri Kendini Arayan Adam olup, 2009 yılında, henüz on dört yaşındayken Vesaire dergisinde yayınlandı. Lise birinci sınıf öğrencisiyken Cenevre'de düzenlenen Avrupa Birliği Liselerarası Öykü Yarışması'nda Türkiye'yi temsil etmeye aday gösterildi. (2010)

2014 yılında liseyi birincilikle tamamladı. 2018 yılında Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Üniversite yıllarında Türk Dünyası Şiir Şöleni'nde seslendirdiği Karanlığı Gömenlerin Türküsü adlı şiiriyle birincilik ödülüne layık görüldü. Yaklaşık on iki yıllık şiir birikimini, yirmi bir yaşında yayınlanan *Yalnız İşlere Bulaştım* adlı kitabıyla okurlara sundu (2016). Mostar Köprüsü adlı şiiri devlet kanalı TRT Avaz'ın Vizesiz programının Bosna Hersek bölümlerinde seslendirildi (2017). İkinci şiir kitabı olan Umut Yaratma Atölyesi 2018 yılında okurlarla buluştu (2018). Şiirleri, öyküleri, çevirileri ve akademik makaleleri Kardeş Kalemler, Türk Edebiyatı, Şiraze, Yoshlik ve Vesaire gibi ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlandı.

2019 yılında Maraş Şiir Yarışması'nda jüri özel ödülüne, 2020 yılında ise ulusal Yunus Emre Şiir Ödülü'ne layık görülmüştür. 2021 yılında Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2024 yılında büyük Kazak şairi Abay Kunanbayev üzerine kaleme aldığı *Abay'ın Ölümle İmtihanı* adlı kitabı yayımlanmıştır. Aynı yıl, Buhara'da TÜRKSOY ve Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından düzenlenen Türkiy Tilli Davlatlar Yosh

İjodkorlari Anjumani’nde (Türk Dili Konuşan Devletler Genç Yaratıcıları Toplantısı) Türkiye’yi temsil etmiştir. 2025 yılında ise üçüncü şiir kitabı olan *Kendine Yürüyen Adam* yayımlanmıştır. Bu süreçte altı ay boyunca Özbekistan’da doktora araştırmacısı olarak bulunmuş ve Türkçe okutmanı olarak görev yapmıştır. Aynı yıl, Kazakistan’da Kazak şair Kuandık Şangıtbayev’in 100. doğum yılı onuruna düzenlenen “Uluslararası Kuandık Şangıtbayev Edebi Çeviri Ödülü”ne layık görülmüştür.

Yılmaz ayrıca Özbekçe, Kazakça, Kırgızca, Türkmence ve Azerbaycan dillerinden Türkçeye birçok şiir çevirisi gerçekleştirdi. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi’nde Antropoloji bölümü öğrencisi de olan Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde doktora eğitime devam etmektedir. Ayrıca okuncak.net edebiyat, kültür ve sanat portalının kurucusudur.

İÇİNDEKİLER

Türk Şiir Okurlarına Mektup	1
Usman Azim'in Biyografisi	3
Birinci Bölüm: Portre	7
Devir	7
Şahsiyet	13
Poetika	19
Tema	31
Zaman	54
Mekân	58
Üslup	61
İkinci Bölüm: İncelemeler	67
Usman Azim'in "Bahşıyâne" Şiir Dizisi Üzerine Bir İnceleme	70
Şair Usman Azim'in Eleştirmene Açık Mektubu Hakkında	75
Usman Azim'in Peyzaj Liriğinde Sanatsallık	84
Usman Azim'in Şiirlerinde Toplumsal Meseleler	92
Usman Azim'in Şiirine Ontolojik Bir Bakış	102
Usman Azim Şiirlerinde Gece ve Gündüz Diyalektinin Sanatsal İfadesi	110
Usman Azim'in Şiirlerinde Söz Sanatlarının Kullanımı	117
Üçüncü Bölüm: Söyleşi	127
Kaynaklar	137

KAYNAKLAR

BİRİNCİ BÖLÜM: PORTRÉ

- Aristoteles. (2016). *Poetika: Şiir sanatı üzerine* (A. Çokona ve Ö. Aygün Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atay, O. (2025). *Tutunamayanlar* (115. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları. (İlk baskı 1984'te yayımlandı)
- Aytaç, G. (1990). *Edebiyat yazıları I*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Aytmatov, C. (t.y.). *Elveda Gülsarı* (R. Özdek, Çev.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bezirci, A. (2019). Varoluşçuluk'a önsöz (Çev. A. Bezirci). İçinde *Varoluşçuluk* (ss. 1–13). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma 1946'da yayımlandı).
- Bourneur, R., & Quellet, R. (1989). *Roman dünyası ve incelemesi* (H. Gümüş, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Buran, A. (2019). Sovyetler Birliği ve repressiya. İçinde İ. Dilek (Ed.), *Türk dünyasında repressiya: Sovyetler döneminde Türk halklarına yapılan baskı ve zulümler* (ss. 11-45). Ankara: YTB Yayınları.
- Çetin, N. (2024). Sovyetler Birliği'nin ideolojik ve tarihsel bağlamda baskı politikasının oluşumu ve gelişimi (1917-1953). *RUSAD*, 12, 75–96. <https://doi.org/10.48068/rusad.1566210>
- Çiftçi, E. (2018). Augustinus'un zaman anlayışı. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 313–319. <https://doi.org/10.13114/MJH.2018.424>
- Çoban, A. (2004). *Edebiyatta üslup üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çüçen, A. K. (1997). *Heidegger'de varlık ve zaman*. Bursa: ASA Yayınları.
- Dilek, İ. (2019). Türk dünyası edebiyatında repressiya. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 48 (Güz), 27-81. Ankara, Türkiye.
- Etimoloji Türkçe. (2025). *Kader*. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tema> adresinden erişildi.
- Etimoloji Türkçe. (2025). *Mekân*. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tema> adresinden erişildi.
- Etimoloji Türkçe. (2025). *Tema*. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tema> adresinden erişildi.
- Etimoloji Türkçe. (2025). *Üslup*. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tema> adresinden erişildi.
- Etimoloji Türkçe. (2025). *Zaman*. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/tema> adresinden erişildi.
- Fromm, E. (2024). *Sevme sanatı: Bir eylem olarak sevmek* (I. Gündüz, Çev.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal eser 1956'da yayımlandı)

- Furtana, F. (2015). Poetika kavramı ve Şinasi'nin poetik tavrı üzerine. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 134–141.
- Hayes, C. J. (1995). *Milliyetçilik: Bir din* (M. Çiftkaya, Çev.). İstanbul: İz Yayınları.
- Jórayev, N. (2024, 23 Eylül). *Usmon Azimning "ramka"ga tushmagan portreti*. O'zA. <https://oyina.uz>.
- Kanter, B. (2013). *Şiirsel kimlikten mekânsal sınırlara: İkinci Yeni şairlerinin mekân algısı*. İstanbul: Okurakademi Yayınları.
- Kaplan, M. (2007). *Şiir tahlilleri I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2019). Psikanalitik edebiyat kuramı bağlamında Edip Cansever'in şiirleri üzerine bir inceleme. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 3(3), 192–220. <https://doi.org/10.31465/ededer.665039>
- Karakaş, Ş. (1998). Türkistan'da "Kızıl Kırğın" Kurbanları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*(5).
- Karataş, Ö. (2022). XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkistan'da Rus İmparatorluğu'na karşı meydana gelen başkaldırı hareketi üzerine bir değerlendirme. *VAKANÜVİS – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 186–219.
- Kıran, A., & Kıran, Z. (2011). *Yazınsal okuma süreçleri* (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Korkmaz, R. (2007). Romanda mekânın poetiği. İçinde M. İsen'e armağan: *Edebiyat ve dil yazıları*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Mirzayev, S. (2005). *XX asr o'zbek adabiyoti*. Toshkent: Yangi Asr Avlodi Nashriyoti.
- Mirzayev, S., & Daniyarov, H. (1978). *Uzbek Sovet adabiyoti*. Toshkent: O'qituvchi Nashriyoti.
- Narlı, M. (2014). *Şiir ve mekân* (2. bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Okay, M. O. (2009). *Poetika dersleri* (3. bs.). Ankara: Hece Yayınları.
- Platon. (1988). *Timaios*. In O. Apelt (Hrsg.), *Platons sämtliche Werke*. Hamburg: Felix Meiner Verlag.
- Recaizade Mahmut Ekrem. (2018). *Araba sevdası* (G. Tunç, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ritter, J. (1954). *Varoluş felsefesi üzerine* (H. Batuhan, Çev.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Konferansları.
- Safa, P. (2023). *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sartre, J.-P. (2022). *Varoluşçuluk* (A. Bezirci, Çev.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal eser *Existentialisme* 1946'da yayımlandı)
- Sazyek, H. (2000). Poetika Kavramı ve Yeni Türk Edebiyatında Manzum Poetik Ön Sözler. *Türk Dili*, 577, 10–22.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve kültür* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Söylemez, O., & Azap, S. (2017). *Türk dünyası edebiyatları hikâye çözümlemeleri*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Tillich, P. J. (1958). Makineleşmiş toplumda kişi (D. Özlü & A. Tözer, Çev.). *Türk Dili Dergisi*, 7(78), 290–292.
- Topakkaya, A. (2012). Zaman kavramı bağlamında Platon–Aristoteles karşılaştırması. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 219–232.
- Topakkaya, A. (2016). *Wilhelm Dilthey ve felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Touraine, A. (2007). *Yeni bir paradigma* (O. Kunal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2024). *Poetik*. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Kader*. Güncel Türkçe Sözlük. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Mekân*. Güncel Türkçe Sözlük. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Tema*. Güncel Türkçe Sözlük. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Üslup*. Güncel Türkçe Sözlük. 2 Eylül 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Xurshid Davron Kutubxonasi. (2021, Ağustos 13). *O'zbekiston xalq shoiri Usmon Azim "Men bilgan haqiqatlar" teleloyihasida* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=wMMdWPwPMQA>

- Yaşar, H., & Aydın, F. (2022). Sabahattin Ali'nin *Koyun Masalı*'nın sosyolojik eleştiri bağlamında incelenmesi. *Siirt Üniversitesi*, s. 30-40.
- Yılmaz, F. S. (2025, Mayıs 1). Usman Azim: “Edebiyat fedailerin işidir” / Mülakat. *Kardeş Kalemler*. <https://www.kardeskalemler.com/yazi/usman-azim-edebiyat-fedailerin-isidir-mulakat-68210ef1e38e9>
- Yüksel, İ. (2021). Varoluşsal anlam arayışı ve kutsalın etkisi. *GAB Akademik*, 1(1), 65–88.

İKİNCİ BÖLÜM: İNCELEMELER

Usman Azim'in “Bahşiyâne” Şiir Dizisi Üzerine Bir İnceleme (Nasiba Norova)

- Abduvali Qutbiddin: She'r – ko'ngil mulki. (n.d.). *Xurshid Davron kutubxonasi*. <https://kh-davron.uz/yangiliklar/abduvali-qutbiddin-she'r-lar-she'r-kongil-mulki-shoir-bilan-suhbat.html>
- Azim, U. (2007). *Sog'inch*. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
- Davronova, M. (2019). *Hozirgi o'zbek she'riyatida individual uslub poetikasi (Usman Azim, Iqbol Mirzo, Fahriyor, Abduvali Qutbiddin she'riyati misolida)* [Filologiya fanlari doktori dissertatsiyasi avtoreferati]. Samarqand.
- Norova, N. (2022). *Uslub va ijodkor mahorati (Usmon Q'ychqor ijodi misolida)* [Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi]. Qarshi.
- Sharipova, L. (2019). *She'riyat va folklor (XX asrning ikkinchi yarmi o'zbek she'riyati misolida)*. Toshkent: Navro'z.
- Usman Azim haqida. (n.d.). *Tafakkur*. <https://tafakkur.net/usmon-azim.haqida>

Şair Usman Azim'in Eleştirmene Açık Mektubu Hakkında (Ahmedova Shoira Nematovna)

- Ahmedova, Sh. (2008). *O'zbek adabiy tanqidchiligi janri / Genre of Uzbek literary criticism*. Toshkent: Fan.
- Ahmedova, Sh. (2020). Maktublarda G'ulom olamining aks etishi. *Adabiyot va huquq uyg'unligi: G'afur G'ulom ijodida insonparvarlik, odillik va mehr-oqibat masalalari* mavzusidagi Respublika onlayn konferensiyasi materiallari (s. 80). Toshkent.
- Ahmedova, Sh. (2021). *Maktubot va adabiy tanqid*. Gledit Edit.
- Alisher Navoiy. (2001). *Munshaot* (Y. Tursunov, To'plovchi). Toshkent.
- Azimov, U. (1987, 1 noyabr). Aql va zakovat – murosami? *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*.
- Maqsud Shayxzoda. (2004, 14 may). O'ZAS.
- Nematovna, A. Sh., Kadyrova, N. S., & Kurbanova, O. B. (2021). Methodology and skills problems. *The Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(5), 778–784.
- Normatov, U. (1987, 25 sentabr). Aql va zakovat ishi. *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*.

Usman Azim'in Peyzaj Liriginde Sanatsallik (Sohibova Zarnigor Nusratilloevna)

- Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug'ati (3-jild). (1984). Toshkent: Fan.
- Erkinov, A. (1998). *Navoiy – peyzaj ustasi*. Toshkent: Fan.
- Hotamov, N., & Sarimsoqov, B. (1979). *Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati*. Toshkent: O'qituvchi.
- Quronov, D., Mamajonov, Z., & Sheraliev, M. (2013). *Adabiyotshunoslik lug'ati* (Qayta nashr). Toshkent: Navro'z.

hkent: Akademnashr.

Usman Azim. (1995). *Saylanma: She'rlar*. Toshkent: Sharq.

Wikipedia. (n.d.). *Topographical poetry*. 15 avgust 2025-yilda olindi, https://en.wikipedia.org/wiki/Topographical_poetry

Usman Azim'in Şiirlerinde Toplumsal Meseleler (Rahmatova Madinabonu Qosimovna)

Azim, U. (1995). *Saylanma*. Toshkent.

Azim, U. (2010). *Fonus*. Toshkent.

Azim, U. (2018). *Kollaj* (2-Qism). Toshkent.

Azim, U. (2021). *Tanlangan asarlar* (3-Jild). Toshkent.

Sodiq, M. ve Yusuf, Sh M. (2020). *Qur'oni Karim va o'zbek tilidagi ma'nolar tarjimai*. Toshkent.

Usman Azim'in Şiirine Ontolojik Bir Bakış (Aleyna Koç)

Azim, Usman (1995), *Saylanma: Şerlar*, "Şark" Naşriyat, Matbaa Kontserni.

Cuma, Ahmet (2002), *Rainer Maria ve Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde İmgesel Anlatım Biçimleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Soylu, Ümit (2012), *Cahit Zarifoğlu Üzerinde Rainer Maria Rilke Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tunalı, İsmail (1971), *Sanat Ontolojisi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Usman Azim Şiirlerinde Gece ve Gündüz Diyalektinin Sanatsal İfadesi (Nematova Sarvinoz Qamariddinovna)

Shukur, E. (2018). *Bobo so'z izidan*. Toshkent: Mahhur-press.

Azim, U. (1994). *Uzun tun*. Toshkent: Yozuvchi nashriyoti.

Azim, U. (2007). *Sog'inch*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, Davlat ilmiy nashriyoti.

Azim, U. (2009). *Yurak*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.

Azim, U. (2018). *Kollaj*. Toshkent: Sharq nashriyoti.

Umurov, H. (2009). *Ehtiyoj tafti* (s. 53). Toshkent: O'zbekiston.

O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (n.d.). *UzPedia*. www.uzpedia.uz Qayta olindi: 2025.

Usman Azim'in Şiirlerinde Söz Sanatlarının Kullanımı (O'g'ilyoy Tuyboyeva)

Azim, U. (1995). *Saylanma*. Toshkent: Sharq.

Azim, U. (2018). *Kollaj*. Toshkent: Sharq.

Fayzullayeva, O. (2024). *She'r ilmi ta'limi*. Toshkent: Bookmany Print.

Hojiahmedov, A. (1998). *Mumtoz badiiyat malohati*. Toshkent: Sharq.

Is'hoqov, Y. (2014). *So'z san'ati so'zligi*. Toshkent: O'zbekiston.

Jumanova, Sh. (2023). Usman Azim she'riyatida metaforalarning qo'llanishi. *Ta'lim va Innovatsion Tadqiqotlar*, 11, 36–39.

Qur'onov, D., Mamajonov, Z., & Sheraliyeva, M. (2013). *Adabiyotshunoslik lug'ati*. Toshkent: Akademnashr.

Usman Azim. (n.d.). Sevgimiz o'ldimi: Libosingiz ko'k? *Tafakkur.net*. <https://tafakkur.net/sevgimiz-o'ldimi-libosingiz-ko'k/Usmon-Azim.uz>

Fotoğrafların Alındığı Kaynak

Matyoqub qizi, S. (2023, Şubat 26). *Biz o'n yil qiynalib yashaymiz, keyin hamma narsamiz bo'la-di* [Röportaj]. Xabar.uz. <https://xabar.uz/uz/madaniyat/biz-on-yil-qiynalib-yashaymiz-keyin-hamma-narsamiz-boladi>